

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.9>

УДК 338

В. В. Коненко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри Підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1525-7736>

О. О. Рудаченко,

д. е. н., доцент, доцент кафедри Підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-5748>

ПРОЦЕС ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

V. Konenko,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and business administration, O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

O. Rudachenko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and business administration O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

THE PROCESS OF DIGITALIZATION OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY AS A WAY TO ENSURE TRANSPARENCY OF ECONOMIC ACTIVITY

Досліджено цифровізацію підприємницької діяльності як основний ступінь переходу до цифрової трансформації та створення цифрової економіки, оскільки на даній стадії відбувається якісне покращення компанії як з боку виробничих процесів та управління, так і з боку відкритості та транспарентності господарювання.

Доведено, що необхідність цифровізації обумовлена зовнішніми чинниками (розвиток ринку, технологій, конкурентів) та цілями самої організації (створення можливості для отримання додаткового доходу або створення унікального продукту).

Проаналізовано поняття «Індустрія 4.0» як трансформацію, засновану на інтенсивному розвитку процесу виробництва, до якого належать: впровадження інновацій, використання та аналіз Big Data, вибудовування прозорого ланцюжка виробництва та створення вартості.

Визначено три умовні стадії становлення цифрової економіки. В рамках цього дослідження розглянуто першу і найбільш складну стадію – цифровізацію, яка веде до значних якісних змін бізнес-процесів і підштовхує всю економічну систему до змін.

Зроблено висновок про те, що сторони зацікавлені у розвитку цифровізації бізнес-процесів компанії задля розвитку її підприємницької діяльності, оскільки це знижує можливість фальсифікації інформації та підвищує транспарентність господарювання.

The article examines the digitalization of entrepreneurial activity as the main stage of transition to digital transformation and creation of a digital economy, since at this stage there is a qualitative improvement of the company both in terms of production processes and management, and in terms of openness and transparency of management. The author substantiates the need to ensure the principles of transparency in business activities, namely, accessibility and transparency, which can be achieved through the implementation of the digitalization process.

The main factors of digital transformation of the economy are formed, which can be diverse and include: development of Internet technologies; expansion of artificial intelligence; development of the Internet of things; blockchain technologies; Big Data; cybersecurity; social media; mobile technologies; process automation. The article summarises the process of digital transformation of any business activity, which includes initialisation of digital transformation, optimisation of business processes and digital transformation and new technological solutions.

It is proved that the need for digitalization is driven by external factors (market development, technologies, competitors) and the goals of the organisation itself (creating opportunities for additional income or creating a unique product). The factors of digital transformation of the economy can be diverse and include

The article analyses the concept of "Industry 4.0" as a transformation based on the intensive development of the production process, which includes: introduction of innovations, use and analysis of Big Data, building a transparent production and value chain.

The author identifies three conditional stages of the digital economy. This study considers the first and most complex stage - digitalisation, which leads to significant qualitative changes in business processes and pushes the entire economic system to change.

It is concluded that the parties are interested in the development of digitalization of the company's business processes for the development of its business activities, as this reduces the possibility of falsification of information and increases the transparency of business.

Ключові слова: *підприємницька діяльність, транспарентна економіка, траспарентність господарювання, бізнес-модель, цифровізація, цифрова економіка, інструменти цифрової економіки.*

***Keywords:** entrepreneurial activity, transparent economy, transparency of management, business model, digitalization, digital economy, digital economy tool.*

Постановка проблеми. Розвиток української економіки на сучасному етапі характеризується значним впливом процесу цифровізації та прогресу впровадження та адаптації цифрових технологій, які розглядаються як фактор досягнення стійкого розвитку. Особливої уваги в цьому контексті набуває саме підприємницька діяльність, яка є однією з важливих напрямів підвищення економічної ефективності країни в вигляді виробництва на підприємствах матеріальних товарів та сфери послуг.

Цифровізація економіки є важливим та актуальним напрямком дослідження, оскільки вона привносить значні зміни в функціонування бізнесу. Цифровізація стає визначальним фактором стійкого розвитку, призводячи до значних позитивних змін в економіці країни, галузі, діяльності фірми та людини. Однією з ключових переваг процесу цифровізації в підприємницькій діяльності є покращення прозорості управління та господарювання. Такий процес, в першу чергу, забезпечує прозорість та детінізацію бізнесу, що є важливим аспектом задля залучення іноземних інвестицій в українську економіку.

Сучасні технології, такі як штучний інтелект, аналітика даних, блокчейн, хмарні обчислення та Інтернет речей, стають відправними точками для перетворення традиційних моделей господарювання. У сукупності ці технології створюють нові можливості для забезпечення більшої прозорості та відкритості в веденні підприємницької діяльності. Оскільки цифрові технології невпинно розвиваються, вони потребують досліджень, спрямованих на розуміння їх впливу на суспільство та розробку відповідних політик для забезпечення ефективного впровадження та контролю. Таким чином, дослідження в галузі цифровізації економіки і забезпечення прозорості мають велику актуальність у сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підходи до визначення та розуміння цифровізації засновані на дослідженнях таких вчених, як Гудзь О. Є., Стрельнікова С. Ю. [1], Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. [2], Грибіненко О. М. [3], Nambisan S., Luutinen K., Majchrzak A., Song M. [8] та інших. Транспарентність досліджується переважно в загально-методичному сенсі [11], у контексті визначення умов ефективного державного управління та оптимізації напрямів економічної діяльності суб'єктів господарювання [12]. Проте проблематика процесу цифровізації підприємницької діяльності як способу забезпечення транспарентності господарювання потребує більш детального дослідження.

Метою статті є дослідження інструментів цифровізації підприємницької діяльності з точки зору забезпечення транспарентності господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день digital-простір є однією з найпоширеніших можливостей розвитку бізнесу. На сьогоднішній день основними інструментами бізнесу у цифровому просторі є:

- особистий web-сайт компанії;
- інтернет магазини;
- інформаційний корпоративний портал;
- інтернет біржа – електронний майданчик для торгівлі послугами.

Інтернет-бізнес в Україні стає засобом просування послуг широкі маси, а інтернет-середовище, у свою чергу, сприятливе для додаткового розвитку бізнесу або його початку [4].

Говорячи про цифрову трансформацію важливо розуміти, що основне завдання полягає не в тому, щоб наростити свою присутність в мережі-інтернет, а щоб перенести більшість своїх процесів у digital-простір.

Однак, перехід до роботи у форматі digital є трудомістким процесом, який потребує певних теоретичних знань і практичних навичок. Так, виходячи зі статистики, можна зробити висновок, що більшість спроб (в

районі 70%) здійснення цифрової трансформації зазнають невдачі.

Ключова проблема полягає в тому, що процес цифрової трансформації пов'язаний з великою часткою ризиків, а також на даний момент не існує актуальної методологічної бази, що дозволяє ефективно провести цифрову трансформацію підприємницької діяльності. Залишається відкритим питання про готовність переходу бізнесу безпосередньо до цифрової трансформації.

У цифровій економіці починається панування інформації як основного ресурсу, поряд з цим з'являється такий тренд як «big data», як один із факторів цифрової економіки. При цьому використання «big data» можливе далеко не у всіх організаціях через нерозуміння даного напрямку, низьку технічну оснащеність, а також неможливості інтеграції в поточні процеси організації. Крім цього, науковою спільнотою виділяється ще низка чинників, що зумовлюють цифрову трансформацію економіки (рис. 1).

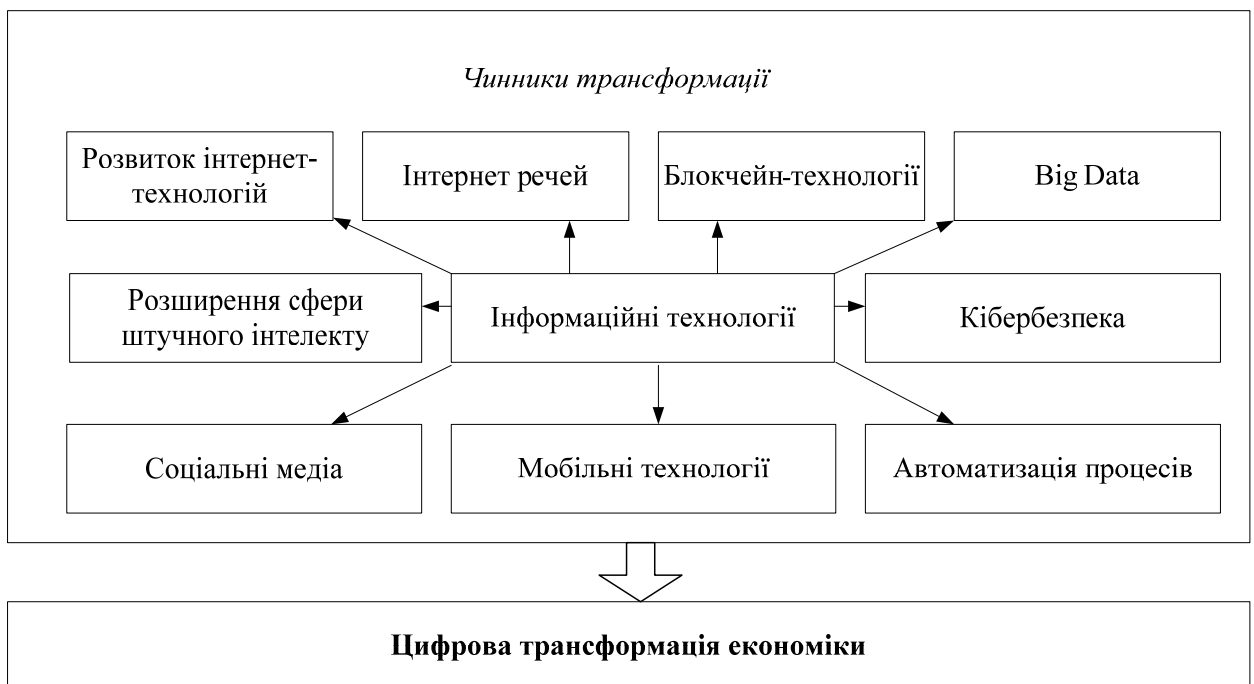

Рисунок 1. Чинники цифрової трансформації економіки

Чинники цифрової трансформації економіки можуть бути різноманітними і включати:

1. Розвиток інтернет-технологій: збільшення швидкості та доступності

Інтернету дозволяє підприємствам легко зв'язуватися з клієнтами, впроваджувати хмарні технології, аналізувати великі обсяги даних, розвивати електронну комерцію та забезпечувати роботу з великою кількістю мобільних пристроїв.

2. Розширення сфери штучного інтелекту (AI): Використання штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє автоматизувати процеси, прогнозувати тенденції, покращувати аналітику та персоналізацію обслуговування клієнтів.

3. Інтернет речей (IoT): Підключені пристрої та датчики дозволяють збирати дані з фізичних просторів, що допомагає підприємствам вдосконалювати процеси виробництва, управління запасами та надання послуг.

4. Блокчейн-технології: блокчейн дозволяє створювати децентралізовані, безпечні та недоступні для зміни бази даних, що може покращити довіру та безпеку в економічних відносинах.

5. Big Data (Великі дані): зростання обсягу і доступності даних дозволяє підприємствам проводити більш точний аналіз та прогнозування, забезпечуючи покращену стратегічну прийняття рішень.

6. Кібербезпека: Розвиток цифрових технологій також вимагає збільшення заходів з кібербезпеки для захисту важливих даних та інфраструктури від кібератак.

7. Соціальні медіа: збільшення популярності соціальних мереж дозволяє підприємствам взаємодіяти зі своїми клієнтами, будувати бренд та залучати аудиторію.

8. Мобільні технології: зростання використання мобільних пристроїв створює нові можливості для комунікації та продажу продукції та послуг.

9. Автоматизація процесів: впровадження роботів, автоматизованих систем та процесів дозволяє знижувати витрати, збільшувати продуктивність та забезпечувати більш ефективну роботу підприємств.

Ці чинники взаємодіють між собою і створюють нові можливості та

виклики для компаній у контексті цифрової трансформації економіки. Ті підприємства, які вміло впроваджують і адаптують ці технології, можуть отримати значну конкурентну перевагу на ринку.

Процес цифрової трансформації будь-якої підприємницької діяльності має такий вигляд (рис. 2).

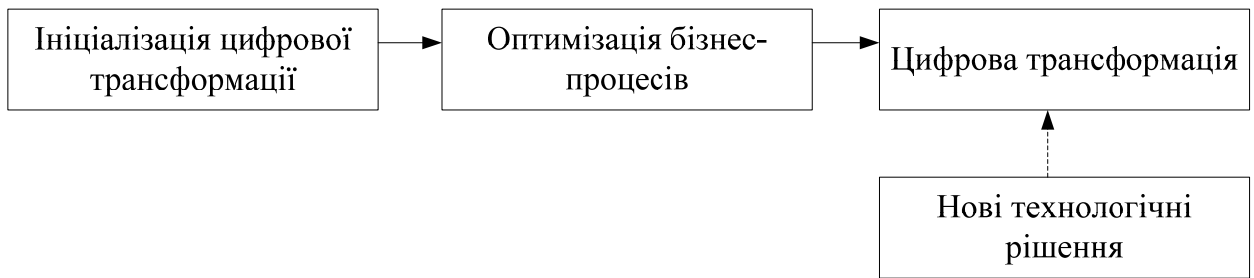

Рисунок 2. Процес цифрової трансформації підприємства

Виходячи з процесу цифрової трансформації, можна зробити низку висновків:

1. Під ініціацією цифрової трансформації розуміються драйвери як зовнішні, так і внутрішні, які безпосередньо впливають на підприємство і підштовхують його до цифрової трансформації.

2. Оптимізація бізнес-процесів – найслабша зона, яка визначає можливість становлення цифрової трансформації.

3. Нові технологічні рішення неможливі без цифрової трансформації підприємства.

Таким чином, можна відзначити, що бізнес-процеси – найбільш значущий структурний елемент при реалізації цифрової трансформації та прозорості управління.

Прозорість управління може бути сприйнята як засіб забезпечення передбачуваності, і це пов'язано з аспектом інформативності. Інформативність є синтезованим результатом вимог до наданої інформації: зрозумілість (чіткість), точність (конкретність) та актуальність

(своєчасність). Застосування транспарентності в інформаційному аспекті підвищує передбачуваність поведінки економічних суб'єктів на фінансових і товарних ринках, сприяє передбачуваності коливань на ринках і, таким чином, знижує ризик при здійсненні зовнішньоторговельних операцій на цих ринках [12].

Завдяки широкому спектру впливу на управлінські та виробничі процеси, інструменти цифрової економіки можуть забезпечувати транспарентність:

- розвитку підприємницької діяльності посередництвом забезпечення прозорості стратегічних та тактичних рішень;

- ризиків, дозволяючи створити надійну систему управління ризиками та розкриття інформації;

- використання даних. Оскільки інструменти цифрових технологій передбачають обмін даними, вони включають бази даних клієнтів. Захист даних є ключовим елементом для здобуття довіри клієнтів у якості цифрового інструментарію в економіці, орієнтованій на дані.

Спроби переходу до цифрової економіки є важливим трендом для держави та бізнесу, проте її становлення за заздалегідь визначеним алгоритмом неможливе. Економісти усього світу, бізнесмени та ІТ-фахівці створюють все нові технології та моделі переходу до цифрової економіки [5].

Про «Індустрію 4.0» сьогодні прийнято говорити як про перехід до нового технологічного устрою в реальній економіці. «Як це зробити?» – ось головне питання, яке турбує усіх і є головним двигуном прогресу, адже відставання в цій гонці за цифровою перевагою може бути рівносильним втраті конкурентоспроможності та виходу з ринку.

«Індустрія 4.0» визначається як радикальне перетворення у виробничих процесах, які включають у себе впровадження новацій, застосування та обробку великих обсягів даних, утворення прозорого ланцюжка постачання і створення додаткової вартості. [9].

Розвиток практичного досвіду призвів до розуміння того, що «Індустрія

4.0» – це повна трансформація виробництва, що впливає на управлінські механізми (рис. 3).

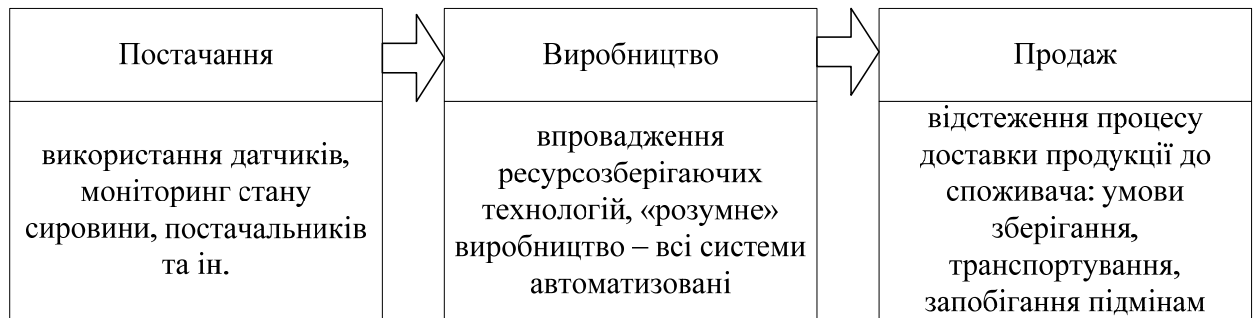

Рисунок 3. Інструменти «Індустрія 4.0» на основних етапах виробництва

Виділяють два основні напрями цифрової трансформації бізнесу:

1) трансформація операційної діяльності – підвищення продуктивності праці, вихід на нові показники ефективності за рахунок розвитку цифровізації;

2) трансформація відносин із клієнтом та ринком – нові способи отримання доходу на всьому життєвому циклі продукції.

Стабілізація загального економічного становища без неможлива без урахування цифрової трансформації, так як це залишить підприємство далеко позаду як з точки зору ефективності виробництва, так і конкурентоспроможності [10].

Цифрову трансформацію необхідно розглядати як наслідок цифровізації. Таким чином, далеко не будь-яка цифровізація діяльності підприємства призводить до цифрової трансформації [7].

Цифровізація необхідно розглядати як інструмент трансформації бізнесу, перетворення рутинних процесів підприємства на автоматизовані для того, щоб з'явиться можливість переорієнтації на вибудовування більш гнучких бізнес-моделей.

Цифровізацію можна розуміти як концепцію або процес. У першому випадку цифровізація виступає ідеєю розвитку за рахунок автоматизування процесу виробництва. У другому – є кроки, необхідні здійснення переходу до

цифрової економіки, шляхом використання технологій [6].

Узагальнена схема стадій розвитку цифрової економіки, що включає етапи цифровізації та цифрової трансформації, наведена на рис. 4.

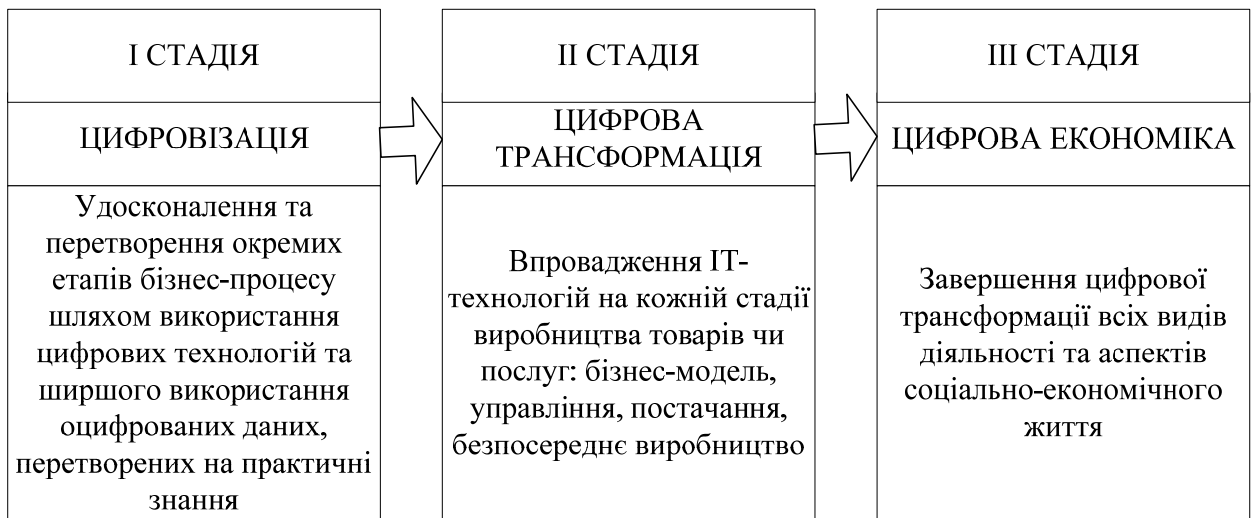

Рисунок 4. Стадії впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси

Як видно з рисунку 4, можна говорити про три умовні стадії становлення цифрової економіки.

Цифровізація – це інструмент перетворення організації на різних рівнях: виробництво, управління, контроль і т.д., проте може бути використана на кожному з них. Вона передбачає складний технологічний процес: створення абсолютно нових розробок, найчастіше заснованих на ІТ-рішеннях та інноваціях. Цифровізація призводить до значного підвищення продуктивності праці, та в цілому до ефективності виробництва та комунікації з постачальниками, споживачами, державою.

Більшість передових у своїх галузях підприємств активно впроваджують інструменти цифровізації: створюють корпоративні програми для комунікації, навчання та розвитку, платформи для відбору підрядників/постачальників, транспарентності господарювання, що особливо актуально при зростаючих антикорупційних вимогах та прозорості бізнесу.

Прагнення цифровізації обумовлюється як внутрішніми потребами, про які вже згадувалося вище (підвищення ефективності, якості продукції,

прагнення отримувати додаткові доходи), так і зовнішнім впливом на компанію: розвиток ринку, підвищення конкуренції, жорсткість законодавства. Сучасні підприємства, особливо великі корпорації, піддаються всебічному регулюванню з боку наступних суб'єктів:

- держава, яка посилює антикорупційне законодавство, підвищує вимоги щодо прозорості ведення бізнесу;
- акціонери та інвестори, які об'єктивно зацікавлені у підвищенні відкритості процесів, а також ефективності та стабільності компанії, що обумовлено економічними інтересами цих сторін;
- партнери (постачальники, підрядники і т.д.) – це група, яка найбільше зацікавлена в стійкості та прозорості компанії, оскільки ризикує втратити не тільки фінансові кошти, а й репутацію при співпраці з неблагонадійними організаціями.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Цифровізація – це глибока трансформація підприємницької діяльності на всіх рівнях створення вартості на основі використання цифрових технологій, оптимізації бізнес-процесів та управління з метою спрощення взаємодії зі споживачами, співробітниками, постачальниками та іншими стейкхолдерами.

Усі сторони зацікавлені у розвитку цифровізації бізнес-процесів компанії, оскільки для її розвитку потрібне використання даних та їх відкритість. Підвищення відкритості дає змогу всім зацікавленим сторонам отримувати необхідну інформацію, внаслідок чого знижується можливість її фальсифікації і підвищується транспарентність господарювання.

Література

1. Гудзь О. Є., Стрельнікова С. Ю. Управління стратегічними змінами підприємств в умовах цифрової трансформації: монографія. Львів: «Галицька видавнича спілка», 2021. 188 с.
2. Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. *Економіка та держава*.

2021. No 9. С. 107-111. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.9.107

3. Грибіненко О. М. Диджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. *Міжнародні відносини*. Серія. Економічні науки. 2018. №16. URL:

http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523/3197

4. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4-10.

5. Коненко В. В. Розробка алгоритму проведення реінжинірингу бізнес-процесів. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7332> (дата звернення: 09.09.2023)

6. Партин Г.О. Загородній А.Г., Пилипенко Л.М. Підприємницькі структури цифрової економіки та проблеми оцінювання ефективності їхньої діяльності. *Фінанси України*. 2021. № 1. С. 103-116. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4775

7. Germaschewski Y. (2020). Stabilization policy, infrastructure investment, and welfare in a small open economy. *Economic Modelling, Forthcoming*. No 84. Pp. 322–339. URL: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3280694>

8. Nambisan S., Lyytinen K., Majchrzak A., Song M. (2017). Digital innovation management: reinventing innovation management research in a digital world. *Management Information Systems Quarterly*. Vol. 41(1). P. 223–238.

9. Лігоненко Л., Хріпко А., Доманська А. Зміст та механізм формування стратегії діджиталізації в бізнес-організаціях. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 2018. № 22(62), Т. 2. С. 20-24. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/15464416163127.pdf7>

10. Шульжик Ю. О., Грицько Р. Ю., Пеканець С. Р. Управління змінами в умовах цифровізації. *Публічне урядування*, 2022. №2 (30), 127-134. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-2\(30\)-16](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-2(30)-16)

11. Тихомирова Є. Б. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення. *Наукові записки. НаУКМА. Політологія*. 2002. Т. 20. С. 39–43.

12. Бурденко І. М. Транспарентність і її вплив на розвиток ринку похідних фінансових інструментів України. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2013. Вип. 2 (39). Ч. 1. С. 41–47.

References

1. Hudz, O.Ie. and Strelnikova, S.Iu. (2021), *Upravlinnia stratehichnymy zminamy pidpriumstv v umovakh tsyfrovoy transformatsii* [Management of strategic changes of enterprises in conditions of digital transformation], Halytska vydavnycha spilka, Lviv, Ukraine.

2. Vorzhakova, Yu. P. and Khlebynska, O. I. (2021), “The essence of digital transformation from different positions of entrepreneurs and scientists”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 107–111. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.9.107

3. Hrybinenko, O. M. (2018), “Digitalization of the economy in the new paradigm of digital transformation”, *Mizhnarodni vidnosyny. Seriiia. Ekonomichni nauki*, vol. 16, available at: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3523/3197 (Accessed 09 Sep 2023)

4. Panchenko, V., Reznikova, N. and Ivashchenko, O. (2021), “The development of industry 4.0 and digital economy in focus of the China-United States global technological and innovation rivalry”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 4–10.

5. Konenko, V. V. (2019), “Development of business process engineering algorithm”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7332> (Accessed 09 Sep 2023).

6. Partyn, H.O. Zahorodnii, A.H. and Pylypenko, L.M. (2021), “Entrepreneurial structures of the digital economy and problems of evaluating the

effectiveness of their activities”, *Finansy Ukrainy*, [Online], vol. 1. pp. 103-116, available at: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4775 (Accessed 09 Sep 2023)

7. Germaschewski, Y. (2020), “Stabilization policy, infrastructure investment, and welfare in a small open economy”, *Economic Modelling, Forthcoming*, vol. 84, Pp. 322–339. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3280694>

8. Nambisan S., Lyytinen K., Majchrzak A. and Song M. (2017), “ Digital innovation management: reinventing innovation management research in a digital world ”, *Management Information Systems Quarterly*. Vol. 41(1), pp. 223–238.

9. Lihonenko, L., Khripko, A. and Domanskayi, A. (2018), “Content and mechanism of digitalization strategy formation in business organizations”, *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*, vol. 22(62), no. 2, pp. 20-24, available at: <https://www.internauka.com/uploads/public/15464416163127.pdf> (Accessed 09 Sep 2023).

10. Shulzhyk, Yu. O., Hrytsko, R. Yu., & Pekanets, S. R. (2022), “Change management in conditions of digitalization”, *Publichne uriaduvannia*, Vol. 2(30), pp. 127-134. [doi.org/10.32689/2617-2224-2022-2\(30\)-16](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-2(30)-16)

11. Tykhomyrova, Ye. B. (2002), “Transparentnist i vidkrytist diialnosti vlady ta shliakhy yikh zabezpechennia”, *Naukovi zapysky. NaUKMA. Politolohiia* vol. 20, pp. 39-43.

12. Burdenko, I. M. (2013), “Transparentnist i yii vplyv na rozvytok rynku pokhidnykh finansovykh instrumentiv Ukrainy”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. : Ekonomika* vol. 1, no. 2 (39), pp. 41-47.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2023 р.